

**SÄKERHETS- OCH
INTEGRITETSSKYDDSNÄMNDEN**

**Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation vid
Säkerhetspolisen**

1. SAMMANFATTNING

Nämnden har granskat Säkerhetspolisens hantering av inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation.

Granskningen visar att Säkerhetspolisen saknar intern kontroll över vilka beslut om inhämtning som fattats. Nämnden utgår från att Säkerhetspolisen har vidtagit eller planerat att vidta nödvändiga åtgärder i syfte att komma till rätta med denna allvarliga brist.

Därutöver har nämnden iakttagit vissa fel och brister vid handläggningen av de ärenden som granskats.

- I ett ärende har beslut om inhämtning verkställts viss tid efter den beslutade inhämtningsperiodens utgång.
- I ett ärende saknas dokumentation av flera beslut om att häva beslut om inhämtning.
- I ett ärende har underrättelseskyldigheten till nämnden inte fullgjorts.
- I två ärenden har beslut om förstöring diarieförts drygt två månader respektive två veckor efter att besluten upprättats.

Innehåll

1. SAMMANFATTNING.....	1
2. GRANSKNINGEN.....	3
2.1 Bakgrund och syfte	3
2.2 Granskningens omfattning	3
3. RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER.....	4
4. NÄMNDENS IAKTTAGELSER OCH BEDÖMNING	5
4.1 Avsaknad av intern kontroll.....	5
4.2 Verkställighet av ett inhämtningsbeslut.....	6
4.3 Avsaknad av dokumentation av hävningsbeslut	7
4.4 Underrättelse om ett beslut om inhämtning.....	7
4.5 Sen diarieföring av beslut om förstöring	7
5. ÖVRIGT	8
6. BESLUT	8

2. GRANSKNINGEN

2.1 Bakgrund och syfte

Säkerhets- och integritetsskyddsnamnden beslutade den 27 april 2016 att genom en inspektion vid Säkerhetspolisen kontrollera om myndighetens hantering av inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation skett i enlighet med lagen (2012:278) om inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation i de brottsbekämpande myndigheternas underrättelseverksamhet (inhämtningslagen).

Enligt nämndens initiativ skulle granskningen omfatta de ärenden i vilka Säkerhetspolisen beslutat om inhämtning enligt inhämtningslagen under perioden den 1 oktober 2015 – 1 januari 2016. Syftet med granskningen var bland annat att kontrollera om Säkerhetspolisen underrättat nämnden om samtliga beslut om inhämtning som myndigheten fattat under den aktuella perioden.

I samråd med Säkerhetspolisen beslutades att nämndens inspektion skulle äga rum den 30 och 31 maj 2016.

2.2 Granskningens omfattning

Redan vid det första inspektionstillfället kunde nämnden konstatera att Säkerhetspolisen inte förmått tillhandahålla de ärenden som omfattades av nämndens initiativ (se avsnitt 4.1). Nämnden har därför fått begränsa sin granskning till de ärenden i vilka Säkerhetspolisen underrättat nämnden om beslut om inhämtning som fattats under den aktuella perioden. Till detta kommer ett ärende i vilket nämnden inte underrättats om fattat beslut.

Nämnden har i de aktuella ärendena särskilt granskat

- om besluten uppfyllt föreskrivna formkrav,
- om besluten avsett otillåtna realtidsinhämtningar,
- om skälen för besluten tydligt framgått av bakomliggande handlingar i inhämtningsärendena,
- om åtgärderna varit proportionerliga,
- om vidtagna åtgärder dokumenterats på ett tillfredsställande sätt och
- om underrättelseskyldigheten till nämnden fullgjorts inom lagstadgad tid.

Vidare har nämnden, i de fall som information funnits tillgänglig, kontrollerat verkställigheten av inhämtningsbesluten och besluten om förstöring av upptagningar och uppteckningar av inhämtade uppgifter.

Med anledning av de iakttagelser som gjorts vid granskningen har Säkerhetspolisen uppmanats att besvara vissa frågor.

3. RÄTTSLIGA UTGÅNGSPUNKTER

Inhämtning av uppgifter om elektronisk kommunikation enligt inhämtningslagen får ske i de brottsbekämpande myndigheternas, däribland Säkerhetspolisens, underrättelseverksamhet.

I 1 § inhämtningslagen anges i punktform vilka tre olika slags uppgifter som får inhämtas. Det första är uppgifter om meddelanden som har överförts till eller från ett telefonnummer eller annan adress (första punkten). Det andra är uppgifter om vilka elektroniska kommunikationsutrustningar som har funnits inom ett visst geografiskt område (andra punkten). Det tredje är uppgifter om i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning finns eller har funnits (tredje punkten). För de två först nämnda slagen av uppgifter får inhämtning ske enbart av historiska uppgifter. För det sist nämnda slaget får inhämtning ske av såväl realtidsuppgifter som historiska uppgifter.

En förutsättning för inhämtning är att åtgärden är av särskild vikt för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet (2 § första punkten). Kravet på att åtgärden ska vara av särskild vikt innefattar, enligt förarbetena, både ett kvalitetskrav på de upplysningar som åtgärden kan ge och ett krav på behovet av inhämtningen i det enskilda fallet. Bedömningen får inte bygga enbart på spekulationer eller allmänna antaganden utan måste grundas på faktiska omständigheter.¹

Uppgifter får hämtas in endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den som åtgärden riktar sig mot eller för något annat motstående intresse (2 § andra punkten).

I ett beslut om inhämtning ska anges vilken brottslig verksamhet och vilken tid beslutet avser samt vilket telefonnummer eller annan adress, vilken elektronisk kommunikationsutrustning eller vilket geografiskt område beslutet avser. Tiden får inte sättas längre än nödvändigt och får, när det gäller tid som infaller efter beslutet, inte överstiga en månad från dagen för beslutet. Om det inte längre finns skäl för ett beslut om inhämtning av uppgifter, ska beslutet omedelbart hävas (5 §).

Nämnden ska underrättas om ett beslut om inhämtning av uppgifter enligt inhämtningslagen senast en månad efter det att ärendet om inhämtning avslutades (6 §).

¹ Prop. 2011/12:55 s. 121.

Uppteckningar av inhämtade uppgifter ska granskas snarast möjligt (9 § första stycket). De ska, i de delar de är av betydelse för att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet som omfattas av beslutet om inhämtning eller för att förhindra annat brott, bevaras så länge det behövs för något av dessa syften. Uppteckningarna ska därefter förstöras (9 § andra stycket).

4. NÄMNDENS IAKTTAGELSER OCH BEDÖMNING

4.1 Avsaknad av intern kontroll

Inför inspektionen ombads Säkerhetspolisen att på plats tillhandahålla de ärenden i vilka beslut om inhämtning enligt inhämtningslagen fattats under perioden den 1 oktober 2015 – 1 januari 2016.

Inspektionen inleddes den 30 maj 2016 med en genomgång av de ärenden som Säkerhetspolisen tagit fram, varvid nämnden konstaterade att myndigheten tillhandahållit ett ofullständigt material. Säkerhetspolisen hade underrättat nämnden om mer än dubbelt så många beslut under den efterfrågade perioden jämfört med vad det tillhandahållna materialet utvisade.

Företrädare för Säkerhetspolisen uppgav att den sökning i myndighetens it-system som företogs inför nämndens inspektion resulterade endast i de ärenden som nämnden fått del av och att någon förklaring till detta inte kunde lämnas. För att Säkerhetspolisen skulle kunna ta fram de ärenden som saknades ombads nämnden att överlämna kopior av de underrättelser som nämnden mottagit avseende den aktuella perioden. Enligt Säkerhetspolisen kunde materialet inte tas fram förrän till dagen därpå, varför inspektionen tillfälligt fick avbrytas.

Inspektionen återupptogs dagen därpå varvid resterande ärenden granskades. Eftersom Säkerhetspolisen inte heller vid detta tillfälle kunde lämna någon förklaring till det inträffade hölls en fortsatt inspektion den 30 juni 2016. Vid det sistnämnda inspektionstillfället uppgav företrädare för Säkerhetspolisen i huvudsak följande.

Beslut enligt inhämtningslagen m.m. registrerades fram till och med utgången av februari månad 2016 i det gamla it-systemet. Det sätt på vilket sökningen i det gamla it-systemet gjordes medförde troligtvis att endast pågående ärenden redovisades. I det gamla it-systemet var ärendena som huvudregel personbaserade och det kunde därför i ett och samma ärende finnas flera inhämtningsbeslut avseende samma person. Även nyssnämnda omständighet kan ha bidragit till att ett fullständigt material inte tillhandahölls vid inspektionstillfället den 30 maj 2016. I det nya it-systemet genererar varje ”beslutshandling” ett eget ärende. De resterande ärendena togs fram med hjälp av de diarienummer som framgår av kopiorna av de underrättelser som nämnden överlämnade den 30 maj 2016. Någon annan kontroll eller sökning i myndighetens it-system gjordes inte inför nämndens inspektion.

Den omständighet att Säkerhetspolisen inte förmått att själv tillhandahålla de ärenden i vilka myndigheten underrättat nämnden om beslut om inhämtning är anmärkningsvärd. Det kan därför enligt nämnden inte uteslutas att det finns ytterligare beslut om inhämtning som fattats under den aktuella perioden men som nämnden av någon anledning inte underrättats om. En myndighet måste naturligtvis ha kontroll över sina beslut och andra till ärendena hörande handlingar. Detta gäller inte minst dokument i tvångsmedelsärenden. Syftet med granskningen var bland annat att kontrollera om Säkerhetspolisen underrättat nämnden om samtliga beslut om inhämtning som myndigheten fattat under den aktuella perioden. Säkerhetspolisens underlåtenhet i nyss angivna avseenden innebär att detta syfte med granskningen har gått förlorat.

Nämnden utgår från att Säkerhetspolisen redan har vidtagit eller i vart fall planerat att vidta nödvändiga åtgärder för att komma till rätta med dessa allvarliga brister.

4.2 Verkställighet av ett inhämtningsbeslut

I ett ärende har beslut om inhämtning av uppgifter om i vilket geografiskt område en viss elektronisk kommunikationsutrustning fanns under perioden den 23 november – 29 november 2015 fattats. Vid nämndens kontroll av verkställigheten av beslutet uppmärksammades att inhämtningen pågått även den 30 november 2015. Säkerhetspolisen har förklarat att inhämtningen avbröts först måndagen den 30 november 2015, kl. 11:03, och att felet berott på den mänskliga faktorn. Vidare har Säkerhetspolisen uppgett att myndighetens nya it-system för hantering av hemliga tvångsmedel har en larmfunktion som minskar risken för liknande fel.

Fel vid verkställighet av beslut om hemliga tvångsmedel innebär i realiteten ett intrång i det skydd för den enskildes personliga integritet som föreskrivs i bl.a. 2 kap. 6 § regeringsformen. Det finns därför anledning att se allvarligt på felaktigheter av nu aktuellt slag. Nämnden har tidigare till Åklagarmyndigheten anmält två fall där beslut om hemlig övervakning av elektronisk kommunikation verkställts utanför tillståndstiden.² I ett av dessa fall har åklagaren nyligen beslutat att inte inleda förundersökning. Mot bakgrund av att omständigheterna i det sistnämnda fallet och det nu aktuella är snarlika anser nämnden att det inte finns anledning till ytterligare åtgärder från nämndens sida.

² Se nämndens uttalande den 14 september 2016 ”Verkställighet av hemlig övervakning av elektronisk kommunikation” (dnr 144-2016).

4.3 Avsaknad av dokumentation av hävningsbeslut

I ett ärende har flera beslut om inhämtning fattats. Vid nämndens kontroll av verkställigheten av besluten uppmärksammades att fem av dessa inte hade verkställts under hela den beslutade inhämningsperioden. Säkerhetspolisen har uppgett att beslut om att häva besluten om inhämtning fattats men att dessa inte hade dokumenterats.

Nämnden konstaterar att det av rättssäkerhets- och kontrollskäl är viktigt att alla åtgärder i ett inhämningsärende dokumenteras och att det är en brist att de fem hävningsbesluten inte dokumenterats i ärendet.

4.4 Underrättelse om ett beslut om inhämtning

I ett ärende har beslut om inhämtning fattats i oktober 2015. I ärendet har antecknats att nämnden underrättats om beslutet. Av anteckningen framgår emellertid varken när eller hur en underrättelse om beslutet skulle ha överlämnats. Säkerhetspolisen har förklarat att myndigheten numera tillämpar en intern arbetsrutin som ger en bättre överblick och kontroll över vilka beslut som nämnden har underrättats om.

En genomgång av de underrättelser som Säkerhetspolisen gett in har visat att beslutet om inhämtning inte tidigare registrerats här. Den företagna utredningen talar för att nämnden fick del av beslutet först i samband med nämndens inspektion. Vidare ligger det närmast till hands att Säkerhetspolisen, såsom avsändare av underrättelsen, åtminstone måste göra sannolikt att underrättelsen lämnats till nämnden. Så har inte skett. Säkerhetspolisen kan därför inte sägas ha fullgjort sin underrättelseskyldighet till nämnden.

Mot bakgrund av att nämnden vid inspektion fått del av inhämningsbeslutet saknas anledning till ytterligare åtgärder från nämndens sida.

4.5 Sen diarieföring av beslut om förstöring

Av handlingarna i två ärenden framgick inte att beslut om förstöring fattats. Vid nämndens kontroll i Polismyndighetens avlyssningssystem uppmärksammades att uppteckningar av inhämtade uppgifter i ärendena emellertid hade förstörts.

Säkerhetspolisen har uppgett att i det ena ärendet fattades beslut om förstöring den 15 april 2016. Materialet förstördes den 23 och 27 juni 2016. Såväl beslutet som intyg om att förstöring skett har dokumenterats på myndighetens blankett "Förstöringsrapport för IHL". Förstöringsrapporten diariefördes den 27 juni 2016. I det andra ärendet fattades beslut om förstöring den 21 juni 2016. Materialet förstördes den 6 juli 2016. Såväl beslutet som intyg om att förstöring skett har dokumenterats på myndighetens blankett

”Förstörringsrapport för IHL”. Förstörringsrapporten diariefördes den 7 juli 2016.

Allmänna handlingar ska som huvudregel registreras så snart de har kommit in till eller upprättats hos en myndighet (5 kap. 1 § första stycket offentlighets- och sekretesslagen [2009:400]). Någon bestämd tidsgräns finns inte, men i normalfallet bör handlingarna registreras senast påföljande vardag.

Besluten i de två aktuella ärendena har dock diarieförts först drygt två månader respektive två veckor efter att de upprättats, vilket inte är förenligt med detta skyndsamhetskrav.

5. ÖVRIGT

Vad som i övrigt förekommit föranleder inget uttalande från nämnden.

6. BESLUT

Med detta uttalande avslutas ärendet.

På Säkerhets- och integritetsskyddsnämndens vägnar

Sigurd Heuman

I avgörandet har deltagit: Sigurd Heuman (ordförande), Barbro Thorblad, Cecilia Dalman Eek, Linnéa Darell, Berit Johannesson, Zayera Khan, Christina Linderholm, Ewa Samuelsson, Mats Sander och Jonas Åkerlund (enhälligt).

Föredragande: Ylva Öhrström

Expedition till:

Säkerhetspolisen, Rättsenheten (dnr 2016-9102)